

NOC S HAMLETEM

Vladimír Holan: Spisy svazek 8) Nokturnál, Paseka, Praha 2003

Menippos:

Vidím jenom kosti a lebky bez masa, a ty jsou si většinou podobné.

Hermés:

A právě to je to, čemu se diví všichni básníci, těm kostem....

A jenom ty, zdá se, jimi pohrdáš.

Menippos:

Dobrá, ukaž mi tedy tu Helenu, neboť já bych ji nepoznal.

Hermés:

Tato lebka, to je Helena...

LUKIÁNOS

Při přecházení z přírody do bytí
zdi nejsou právě vlídné,
zdi pomočené talenty, zdi poplivané
vzpourou kleštěnců proti duchu, zdi o nic menší,
jsou-li snad dosud nezrozené,
a přece zdi zaokrouhlující už plody...

Poddajná zralost Shakespearova
zve ke zvůli. Její obsah,
který jako úžas měl by býti
svátečností, stává se poklesem času
(při možných náznacích jeho nepřítomnosti)
lichvářským prokem všech bytů,
do kterých se drze nastěhoval režisér.
Jen podvod je tu jistotou. A divák,
předčasně vylezlý jako svatojiřský had,
hřeje se pod žlučí kritiků....
A těm, jakože se odvažují mapovat i touhu,
je lehko, třebaže i oni jsou
prchlivým svědectvím ustavičných hovad...
Ale příroda je vždycky znamením,
které, když není mlčenlivé,
popírá samo sebe. Vždyť i samec,
ten otvírač, cítí měmě jen proto
že duch jde vždycky kupředu
a žře se všechno za ním zavírá....

Takový byl i on...Hamlet!

Měl utrženou ruku a večer se valil

prázdným rukávem jeho kabát
jako pohlavím slepce, které by vykousala hudba...

Příroda sdružovala naše pohrdání městem
se skalní močí podvrácených mechů
při celé zlaté výšce schopnosti
a čekala, až housenka vína se promění v motýla,
ale nedočkala se,
něboť on pohrdal vínem od jistého dne,
kdy z žízně musil otevřít koni tepnu
a píti krev...
To rozhodlo, že připustil džin
a vyloučil zdánlivě nezjevená tajemství,
a jsa mezi sebou a sebou,
přimlouval se za propast.
Hovořil pak už jenom z ní,
i když třebas vyprávěl o jisté světici,
která neměla už nic, leda bolest
ze vzpomínek na dávného milence,
ale bolest tak malou, že ji snadno skryla
do vykaženého zubu...

Málo záleží,
zda nám do toho sykaly sliny
vytékající z úst spících cvrčků,
stavitelé půlnočních mostů,
stvořené tvořící, které si budovalo dvě hrobky,
přízraky, beroucí mzdu za věštby.
Jenom umění bylo bez výmluvy...
A také život naléhal,
ale naléhal s nebezpečím, že přežijeme,
třebaže bychom chtěli ještě také umřít...

Nebylo spočinutí...Nikde, ani v nevědomí....
Ale byl tu on, Hamlet, který jako Mozart-piják
převrhl Alpy, aby nejistě postavil láhev
na vrzavý schod strachu ze smrti,
on, tak těsně u sebe, že se mezi něho
vešla celá nesmrtelnost....
A skutečně: za jeho přítomnosti
nůž pod ovčí
by nemohl nic podřezat
a cín z roztavených starých křtitelnic
ztavil by se zase do podstatného tvaru.
Ale je úzkost. Byl na ráně věčnosti a měl ji zahojit. Byl v hrobce otce
a měl být synem dětí...Byl
při svatém duše hudby
a měl být za mzdu nevěstčí
nebo za cenu psa....

Oh, ne že by znal všechno, neboť dobře cítil,
že když se sobectví přežere,
nevrhne, vytráví a začne znova -
ne že by byl moudrý, jako mezi kamennými
bývá jeden dřevěný sloup -
ne že by byl štitivě se osykající
při antické podlaze malované krvotokem žen -
ne že by z lakoty pamatoval na věci poslední
a že by tedy bydlil v hrobce Átreově
kde se z pokladnice vcházelo hned do márnice -
ne že by mu záleželo,
zda křivý krk Alexandra Velikého
narovnal něco v dějinách -
ne, ne, ale já stále vidím jeho škleb
nad lidmi, kterým je-li něco tajemstvím,
je jim i prázdnotou, do které
házejí celou svou vymiškovanou zuřivost...

Už ten, kdo dává, je ještě lakomý....
A přece nevěříme a stále na něco čekáme,
a je možné, že lidé stále na něco čekají,
jen proto, že nevěří...Jsou osvíceni,
ale nevyzařují...Jsou chudokrevní,
ale jako by bez vylití krve nebylo nic,
jsou už zavrženi, ale stále ještě nevyobcováni,
jsou zvědaví, a přece stále ještě nenašli zrcadlo,
v němž se Helena-Helena,
prohlížela zespodu-zespodu,
ba jsou tak hluší, že by rádi slyšeli,
hlas Pána Krista na gramofonové desce....

A přece zatím všechno, všechno zde
je zázračné jen jednou:
jen jednou krev Ábelova,
která měla zničit všechny války,
jen jednou neopakovatelnost a nevědomí dětství,
jen jednou mladost a jen jednou zpěv,
jen jednou láska a současně být ztracen,
jen jednou všechno proti dědičnosti a zvyku,
jen jednou rozvázání smluvených uzlů, a tedy osvobození,
a jen jednou tedy podstata umění
jen jednou všechno proti žaláři,
ledaže by sám Bůh chtěl na této zemi
vystavět si dům....

Přes zed' se přehýbala zeleň
a vrhala v cestu hloh své zvědavosti.
Okno otevřelo vítr, který průvanil:

To vaše dění mnoho je a není,
však dění s bytím: zázrak k závidění!
Noc kouřila dějiny, jedla smažená křidýlka
uřezaná z kotníků Merkura
a zapíjela to
potem varhaníka u Svaté Tragédie....
"Jen když se smíříš se smrtí," řekl Hamlet,
"pochopíš, že všechno pod sluncem je skutečně nové...
Naše tělo není plátěný hangár,
jehož plátno by bylo na ustřížky....
Ale naše podvědomí chytračí...I když snad nezištně
dáváme almužnu, sobě prospíváme!
Tak také soulož v omylu...Ale ne!
Tápající pohlaví vztahů nemůže u lidí nic
než býti v nich bez nich....Jenomže
játra milování leží v hřichu.
Tak si připomeneš podle napětí,
tělesného zneuctění i trest ducha...
Není nám dobře ani u spících,
neboť nevíme, kde se zastaví,
zatímco my jme utkvěli,
Pováží-li člověk, jak náhle těžká je kočka,
když je mrtvá, zatímco někdo,
vydrží po celý den střílet vrabce!...
Ale ano, je stud muže a je stud ženy.
Muž nemůže už ani vidět vatu.
A žena? Za sucha sotva zrozená,
už pochlebuje lijáku...."

Po chvíli Hamlet dodal: "To dětem nikdy nestačí odpověď...
Hrajou si například se skříní tajemství
a odnesou nakonec ten její klíč do sebe.
Nebo stůňou a tajně otvírají dopisy
vězněného básníka, který si v žaláři
platíval zvláštní světničku jen tím,
že dopis otevřely právě ony....
Nebo stůňou a vidí ve snách ohnivý sloup
a křičí: to je prut, žíla boží!

Nebo stůňou a nejde jim z mysli
ta ustavičná ruční práce žen,
která jako by chtěla ohřát právě je,
zapřísti muže nebo ucpat sebe...
Nebo jsou zdravý!Vzácná to chvíle,
kdy se zdá, že ukrojený chléb není nikoho....
To potom vyjdou třeba ze stodoly
a bezděky rozšlápnou poslední zrno z loňské úrody,
aby hned nato byly pokoušeny ještě jaksí navíc
nasadit na lebku ohně zlatou paruku stohu....
Jsou plny života jako kůň,

který cítí jezdce ne jako cizí bytost,
ale jako svoji myšlenku...Jásají, křičí,
jsou spolu už rok a nelitují toho,
mají mocný kazijed na všechno, co není zázrak -
všechny skvrny jsou jenom ty blátivé
na nových šatech, a ty se brzy vymnou....
Děti! Už našly pravá jména, jen vyslovit je nyní!"

Přerušil jsem ho řka, že vypadá
jako lom na mlýnský kámen.
napojte se, Hamlete, povídám! chcete to dohromady
s pecí, tím rozumem statku,
nebo s vášní světových stran krve?
Ale on se neurazil a řekl: "Po-pa!"
co? pravím, a on odvětil:
"To si tak říkají Tibet'ané!"
a pokračoval: "Panny, ach ano,
ty vědí, kdy stůně strom!...Ale já poznal trestance.

Stačí si představit u některých z nich
obrovité zadnice, tak ohromné jen proto,
že stále kvapící vzpomínka na týž zločin
nutí je k bezhonému dřepění,
ledaže by byly naběhlé častým mrskáním,
neboť páchnou dehtem...
"Nejela tramvaj!" praví žena. A muž
odpovídá: "Horší je, když se zpozdí loď,
totiž ty, která jako loď zanecháváš
v sobě pod sebou ustavičnou čáru..."
Ano...Kdežto panny, ano,
ty vědí, kdy stůně strom...A ovíjení mužských roubů
se vždycky děje plátnem jejich nevinnosti,
i když už chodí v punčochách z chlupů nevěstek...

Víte, svoboda je vždycky rodná
s *dobrovolnou* chudobou....

Noc přesahovala noc...Náchylná k zemi
nebo náhrobní do všeho,
co právě dělali živí i mrtví...
Živí se možná ostýchali a byli drzí...
A mrtví byli ne úmyslně, ale dědičně
nebo mstivě závistiví....
Pochopil jsem to, když Hamlet, netuše mé myšlenky,
pravil: "Co nás nyní jen obklopuje, *zavalí nás jednou*...
Byl jsem kdysi u požáru....

Nesčíslný plamen stačil, abych si všiml
jediného kloubu z celé ruky přítomného baštýře
a abych musil myslet na kostlivé řezbářství
ničeho po ničem...

Ale vlasy z oběšence
jsou ještě nedůtklivější, protože *hebké* na páteř,
a nemají se k bytí o nic víc
než k chlupům poznání.
Ale ještě prostornější
pro třesoucí se chinin Elsinoru
byl zvuk stříhaných nehtů na noho Ofélie...
Znáte...."

Ne, neznám, řekl jsem...Ale zrovna teď
čekám hosty! dodal jsem podrážděn přesvědčením,
že miluji vlastní neštěstí....

Ale on se opět neurazil a pokračoval:
"Querer la propria desdicha...Ale to,
co rozechvívá matku,
roztřískalo by koráby na moři...
Ostatně....Není-li Boha,
není-li andělů a není-li po smrti už nic,
proč ctitelé nicoty
neuctívají právě je, je nejsoucí?
Pocítil jsem to kdysi
při lovu na bělozory...Stoupá to také
z čínských hrobů...A kameny Mojžíšovy
nemluví o jiném...Ale my z pokory naruby
nebo z pýchy dosud nejasné,
protože políbíme chtra mezi oči a koně na kopyto,
a když vejdem do knihovny, nemáme strach....
Při lovu na bělozory cítil jsem rytmus,
u kamenů Mojžíšových pohyb,
u čínských hrobů rytmický souzvuk
a u Ainů bohy blízké, daleké, lehké a těžké...
Ostatně, to je ta chvíle,
kdy stále ještě čekáš hosty
a oni už tu jsou, neboť přišli dřív....
Ano, vidět se navzájem a moci hovořit
a cítit důvěřivé teplo
a srdeční tep tak pravdivý jako jehla Rembrantova,
když jsme přece každý jinak
(neboť *to* právě dělají duše),
a navzdor tomu nechytat hada cizí rukou.-

Tryskový motor není pro básníka...
A jakože týž je strom a přec jsou na něm plody,
jež dozrávají předčasně
a jiné v pravý čas a jiné až později:

ne, nelze spěchat ve slovech,
neboť jsme nebyli a nejsme
z útrpného práva lidu
při touze býti člověkem pro člověka!
Účinná láska, víš?...Každodennost je zázračná...

Tím větší báseň, čím větší básník,
nikoliv obráceně!" dodal a pokračoval:
"A jsi už velký básní, ptáš-li se, s kým se zatratit....
Umění jakko dílo, abys nezpyšněl...
Říkám ti, že umění je nářek,
něco pro někoho, nic pro všechny,
neboť už tím, že doufáš, jsi v budoucnosti...
Stále nás něco přesahuje, protože i láska
je jenom část naší jistoty...Atonální harmonie...
A bolest jako trest za to,
že i bolest je prchavá...
Nebo je tomu tak, jako by se lidská pomoc,
která by mohla pomoci,
vymlouvala na pomoc boží?
Nevím, ale už tvarem některých lidí uvědomil jsem si
úměrný obsah chobotnice...."

Vítr hrdloval komínem...A někde v háji
rozechvíval chlupy na pyji daňka...
A někde v dějinách hnal obžerné koráby Waltera Raleigha,
aby je nakonec rozpáral,
tak jako si tvá matka roztrhla kdysi
z netrpělivosti rukávy při hudbě Wagnerově....
Ale duši, jako sysla z díry, nevyženeš pitím,
neboť i když pomyslíš na tak prsatou,
že řekneš: do foroty - jsi stále ještě bytost,
zastavená v přechodném tvaru okřídlenou nenávistí
mezi mužem a ženou...
Hamlet vpadl: "Salamandr v ohni!"

A potom, smaže semeno z Loga na roztopené
slanině jazyka, sykl:
"To, co napsal básník, udělá *anděl* nebo démon...
Tak se mstí sen za nepřetržité vědomí!

Dosud stále hledám bezplatnou jídelnu,
jejíž okýnko by nebylo okýnkem
ve dveřích žalární cely, okýnkem, kterým je
žalářovaný pozorován,
okýnkem, které se jmenuje jidášek.....
"Kdo nepracuje, ať nejí!" Ano,
ale co je ráce? Být věrný svému nezištnému údělu -

nebo být prodavačem odpustků
či horlivým topičem v krematoriu,
zavádět teploměr do konečníku války
nebo musit zpívat při vinobraní
na důkaz, že nejíš hrozny,
prohlížet koním zuby nebo jako kat
trhat chřípí bytostem před popravou,
být leptán octem a žlučí a mstít se na druhých
nebo vypalovat ženám pravý prs,
aby z nich byly dobré lučištnice,
být semenem osudu do klína dějiny
nebo citem odsouzeným k dřině
pod šedou Sibiř starých hlav -
nebo i pod ztrátou hrdla přepilovat pouta
a raději si vyloupat oči,
aby neviděly ty dnešní hrůzy,
a přece ještě zaslechly ty dávno mrtvé,
ale svobodné zpěváky?...

Kompoziční síť uloví leda ornament....

Není mi lhostejný
ani jeden krůček a pád
dítěte v kopřivách...I když mu matka říká:
Jdi pro rum do čaje,
ono jde a stále si opakuje: rum do čaje, rum do čaje,
až nakonec zašeptá: čum do ráje...
ne ne, není mi lhostejný ani jediný pád
dítěte...A přece zlo stoupá
míchou lidstva krvavě poplivanou
jako schody k zubařovi....Je věkovité to zlo
a unavené a každé jeho šlápnutí se štítí,
ale stoupá znovu a znovu k mozku pýchy,
neboť po tolikerých pokusech
světců a básníků,
po tolikerých pokusech světců a básníků vypnout proud -
věří už jenom v souhlasnou chvíli,
kdy dojde ke krátkému spojení
mezi nebem a peklem.
Ale ovšem...Můžeme také čekat,
až něco bouchne a spadne na nás láska...
Anebo že naděje je v trpělivosti
a v dlouhočekání...Představ si
konečnou stanici života....
Stál tam stařec, který se choulil
jako slovo v dešti...
"Já tady," povídá "čekám na pána,
kteřej mi slíbil byt, a že prej je bez nábytku,
což by mně vůbec nevadilo - "
Pršelo. A důvěřivost toho starce

byla tak slepá nebo tak velkomyslná,
že *viděla* útulnou budoucnost
a že jen okolostojící chápali,
že si z něho někdo vystřelil
při mezzo rilievo lůny...Znáte to přece:
pojednou nic, naprosto nic,
naprosot nic už naproti,
nic jako chvíle, kdy se zdá,
že i budoucnost je za námi.
Kdo miluje, měl by se radovat!
Jenomže vesmír, ač prý ukončený,
je i bezmezný...Muži je náhle teskno,
ženě zima, nezabili se tedy,
přicházejí k sobě a vděční jsou,
že zase vidí něco z osudu,
i když je tím nestydatě přesná
cesta do chudobince...."

A Hamlet pokračoval:
"Když opuštěný člověk utěšuje sama sebe,
mávně možná nakonec tou svou paběrkující rukou.
Ale sedí-li ve dvou, má na to příliš mnoho
slov i pohybů, protože před svědkem
zdůrazňuje svou bolest....A teprve ve smrti
i jeho slova i jeho ruce jsou navždy zkřížené
a no mlčí....Ale je šťasten?
Štěstí! Máte vysvědčení od lékaře? *Nerozumím!*

I kdyby nebylo Boha, i kdyby nebylo lidské duše,
i kdyby duše byla, ale byla smrtelná,
i kdyby nebyl zmrtvýchvstání,
i kdyby nebylo pak už nic, opravdu nic,
moje, stejně jako tvoje účast na takové komedii
byla by zas jen soucitem, soucitem s žitím,
které je jenom dech a žízeň a hlad
a páření a nemoc a bolest....

Kdysi, kráčeje kvetoucím vřesovištěm,
zaslechl jsem dětskou otázku *proč?*
a nemohl jsem odpovédět.
A nemohl bych odpovédět po tolika letech ani dnes
při středním reliéfu lůny,
neboť dětem nestačí odpověď a dospělým otázka.

Když mne důvěřivě přijímá mé dětství,
dávám se do zpěvu.
Když pomyslím na trnovou korunu Pána Krista,
zmlkám úděsem.
Když pohlédnu na trnitý keř a vidím v něm ptačí hnízdo,
začínám naslouchat.

Ale když poznávám člověka,
dávám se znovu do nářku.....

Nářek a zpěv, a báseň a hudba...
Představ si někoho,
kdo už dávno hledá svého přítele
a dozví se, že leží v té a té nemocnici....
Co udělá? Vezme s sebou hrst nejmilejších dárků
a pospíší si ho navštívit...
Ale když zjistí, že jde o omyl
a že jeho přítel je nadále nezvěstný,
zeptá se prvního chorého, kterého potká
na chodbě špitálu, zda neví o někom,
jehož nikdo nenavštěvuje....
"Ale to jsem já," řekne nemocný, "to jsem já,
mne už nenavštěvuje nikdo celých patnáct let!"
Návštěvník ho podaruje,
ale na špitální chodbě nestojí už sami dva,
neboť v téže chvíli byli i závistivě i lačně
obklopeni skoro všemi chorými,
kteří až s mstivou, ne-li pravdivou urputností tvrdí,
že také je už dávno nikdo nenavštěvuje....

Půl království a ruku princeznu!
Psala mi nedávno jedna dívka,
zda má chodit po obživě,
nebo (jako neviditelný plod)
čekat na poslední strom světa ve výši jinocha....
Odepsal jsem jí do sněhu pod oknem,
aby počkala, až Mozart ještě jednou
vyjádří tlukot zamilovaného srdce
dvojími houslemi v oktávách....
Odepsala mi: Já už jsem dal a dobře vím,
že Janáčkovi stačily tympány,
aby vyjádřil smyslný život ženy....
Odepsal jsem jí, že ke smrti
stačí nápěv klarinetu...Vím, byl jsem zlý,
ale ta dívka na to nic nedala
a žije a bude žít a bude čekat,
zvědavě čekat, i když ví,
že lýko se dře za mízy....
Dítěti řekneš: Zavři dveře!
A ono: Co sem jde?
- Marsyova kůže, miláčku!

Ženy! "řekl Hamlet. "Eva, Lilith,
Kobold, Empusa, Lamie!"
Koho jste to jmenoval? zeptal jsem se.
Řekl: "Ale jednu ženu všech žen
Adamových!" ...A pokračoval:

"Ženy! To jako by prchající slovo naze zastavené
vhodilo svá roucha do rukou naší touhy
a řeklo: Nejsem láska!
Vše potom vypadá, jako by byly
jen vateň, líbadlo a mlíčný trh,
dráždivý začátek k mužskému konci,
který prosí na kolenou v rozsněženém blátě prostěradla,
pátý palec do dvou stehén,
teplá šiška do studené pícky,
souboj dvou slepců,
kteří si přirážejí v přední nenávist
za zpětné račí formy....
kdy i vrah má svoji protivu...

Není poznání...Žijeme jen a jen v přeludech.
A přece jsme prochvíváni úzkostí,
že ani ty nám nezůstanou
- nebo že nám zůstanou navždycky
při pachu, kdy jako by zář, která měla milence ve slunci,
provádala se pojednou za stroj bobrů...nebo
za pojednání p předhistorických psech.....
To všechno v lepenkových deskách...Ovšem, ano!
A už jsme jiní. Sami. Na vlastní vrub.
A už jsme smrt...Smrt v pralese...On si nechá
růsti vous a nikdo ho nepozná....
A ona s nejdražšími záhyby na docela prostém rouše
nechá si růsti nehty, aby z nich tím lehčeji
upustila pevně držený zelený svah dětského smíchu....
Pitevní protokol pak poznamená s výhradou:
Kdy zapomeneš, duše, žeš nebyla ještě spatřena?
A kdy si vzpomeneš?....
To potom pozůstalí rozsvítí lampy na celý rok,
zatímco vichřice, pravou rukou
v komínovém rukávě, oblékla si už celý dům...
A zrovna když chtějí ukázat, že se nebojí:
už je tu strach pro nic za nic, ale strach,
strach při černošské hudbě dešťových kapek
tlukoucí do lopuchových lupenů,
strach z veverky, která si loupe ananas šišky,
strach ošetřovatelky, která nezná telefon lékaře,
který je hned ve vedlejší místnosti,
strach z tříkrálového lití olova,
strach ze svátků ženských i mužských,
strach z bohatství, které chce něco dražšího,
strach ze svobody a strach z básníka
který vyvedl právě Eurydiku z podsvětí.
Neboť Orfeus, odváděje si ji, *neohlédl se*
a přivedl ji tedy zase na *tento* svět.
Právě na něm udělali několik kroků:

Orfeus: Jsi ráda?

Eurydika: Nevím, nepamatuji se ještě....Budu se zase musit učit bolesti....Jak dlouho jsem byla mrtvá?

Orfeus: Nebyl jsem právě statečný....Včera tomu bylo půl roku. A půl roku bylo za potřebí, než jsem se rozhodl....

Eurydika: Mlč! Svět zajde na samá hrdinství táhnoucí za sebou střeva!

Orfeus: Řekl bych ti rád!....Ale vidíš: já se zase pamatuju příliš na všechno...Nevím, jak dlouho jsem živý...

Můj bože, jde se ti nějak špatně....

Eurydika: To nic není....Odvykla jsem střevíčkům, jež jsi mi přinesl....Ty jejich vysoké kramflíčky! A i sukni jako bych měla uvázanou na věřím v boha...

Tohleto je strom, vid'?

Orfeus: Osika, miláčku! Tvá oblíbená!....

Eurydika: Vidím, žel, jen její kořeny (tyto, jak bys řekl, nervy vegetačních démonů), vidím už jenom její kořeny, tak jsem si zvykla pobytu tam dole...Ale kdo ví!...

Řekl jsi: Miláčku!....Jaký je smysl slova *apeiron*?

Orfeus: Nekonečno!

Eurydika: Ach ano! Prodlužování zkratek....

Orfeus: Chvěješ se!....Jak jsi slabounká! Pojď a sedni si tady na tenhle kámen....Zde je můj plášť...

Eurydika: Řekl jsi: Miláčku!

Ach ano, užuž jsem tam dole zapomínala, když mi náhle vytanula tvoje slova, že v podsvětí je vedle pramene zapomenutí i pramen paměti....

Orfeus: Našlas jej?

Eurydika: Nehledala jsem jej....Nejhlubší bytí je právě v nevědomí přemoženém láskou....

Stačila její úzkost o tebe, její soucit i rozkoš i pravdivost, abys byl zase u mne, pomáhal mi, vyzařoval vším tím, co nemůžeme zvědět o sobě....

Orfeus: Jen jako v zrcadle...Ach, mluv, mluv!

Neboť poznávám, že jsi zase na této zemi...

Eurydika: Opravdu! Pojistky praskají...Vidím sluneční paprsek, který vyznamenává tvou škaredou jizvu na levé tváři tak, že ji musím políbit...Není někdo za námi?....

Orfeus: Všechno, co jsi zde opustila...

A je tam i zvědavost, předkloněná jako soška na prchlivém chladiči auta...Neboj se, sdílej se!....Smím tě políbit?

Eurydika: Víš, když jsem tenkrát...

Je láska smrtelná?

Orfeus: Nevím...Jsou vlaky, které nezastaví
ani na zastávce, ani na hlavním nádraží.....

Je to však hrubé přirovnání...Nevěř mu!

Eurydika: Tam dole jsme se ptali po duši
a všechno nám odpovídalo ztraceným tělem....

Orfeus: Ano! Já zde nahoře líbal
všechny tvé noční kabátky. Některé voněly jen tím,
že jsi za vlastních nocí nespala...Jiné
jako bych vytál z lůžka květin,
tak byly poprášeny tvým pudrem...A tvé sukně a košílky!
Je to šílené, ale dělil jsem prostor
své paměti jen tím,

že jsi do něho už nevstupovala...Už jsem se bál,
aby se samotářské výčitky
nepotkaly nakonec s vlastním okouzlením....

Naštěstí tu byla Julie....

Eurydika: Zapomněla jsem, běda!....Řekni: Žije?

Orfeus: Ano!....Dětská tma jejího dneška
napodobuje včerejší noc...Nedovedu si
představit, co udělá, až tě uvidí....

Eurydika: Nepamatuje se na mne...Jak je stará?

Orfeus: Šest let na východ od tvého hlasu!

Eurydika: Ale říkal jsi, že jsem mrtvá půl roku!

Orfeus: Drahá, ty víš, že muž, který nikdy neměl
strach, neví, co je žna nebo vůle...

Eurydika: Lhal jsi mi tedy....

Orfeus: Ano...Ale žiješ...Představ si, až tě uvidí...

Eurydika: Julie, říkal jsi?.....

Ale až se setkáte (jako dvě děti
položené na práh osiřelosti), vstoupíte
do teplého nitra domu....

Je v něm příliš knih, vím....Ale

jsou tam i sochy a obrazy a je tam
i kanava a klavír

a zvíře stolu, které pije barvy koberce....

A je tam i vaše pokora, která spatří
mnoho nepořádku, setře prach a bude
chystat večeři....

Eurydika: Smím tě políbit?

Orfeus: Ještě to neuděláš, drahá!....Už dlouho
pozoruju, že jenom nasloucháš
vůkolnímu zpěvu a že jen čkáš, až některému
z těchto mistrovských ptáků selže hlas....

Eurydika: Osudný sobě samému, jak mi rozumíš!

Orfeus: Jsi ve mně....Ohromen neptám se,
proč jsme...Co s vůlí ve snu,
který přestal být bdělý?

Mohu teď konečně spát jen tím,
co chci něžně budít....Jsme, drahá, jsme!....

Eurydika: Julie!...Holčička!...Už vím:
bylo jí něco přes rok, když jsem umírala....
Stromy ohýbaly vrcholky větru...Byl to
úžas, nebo výkřik?....Modlila jsem se
k Bohu: za ni, za tebe! Litovala
jsem všeho, měla jsem soustrast....Ale
co v milosrdenství není odpuštěním,
tlumočilo by rádo cizí jazyk jich obou....
Jsme u rouhání...
Orfeus: Takto v nás bloudí les a potkává stromy.
Eurydika: Byl to jen jeden strom a kvítek...
Orfeus: Už víš jaký...Za chvíli k němu
přivoníš....
Eurydika: To už půjde do školy, vid'?
Orfeus: Za měsíc, miláčku....
Eurydika: Má slabikář? A tabulku a houbu a pisátko?
A brašnu se zrcátkem uvnitř?
Pojď, musíme si pospíšet.....Kdo je
u ní? Osika?
Orfeus: Ach, bože můj....Osika, počkej,
vlastně ano! Marfa, víš? Stará marfa...Chůva....
Eurydika: Ta? Ještě žije? Vždyť už tenkrát
musila mít slámu kolem celého domu,
jako by to byl dům, ve kterém
leží stonavá, která touží po tichu.
Orfeus: Je u ní stará Marfa...
Eurydika: Tak tedy mluvíš teď ty,
který jsi předvídal zatmění a odváděl toky řek?
Ale....jestlipak víš....jestlipak víš,
že jsem zemřela jako *samadruhá*
(říkávals tomu jemně: jako zamyšlená)?....
Orfeus: Pojď, drahá!....Ne!...Ponesu tě
a budu tě líbat....Budou tě líbat a hýčkat,
ponesu tě, ponesu tě, ponesu tě a budu tě líbat a hýčkat....

Ale básník neví jak dál-
a lidé se přestali bát...."

Dobře vám rozumím! řekl jsem Hamletovi...Vždyť jsem
kdysi *bezděky* přerušil v rozhovoru dvojici,
která se k němu už *nikdy* nevrátila....
Byli to muž a žena, oba stojící
ve bráně města Daus....
I když jsem tenkrát nemohl už ustoupit
(tak jsem byl oslepen krásou té ženy tam!),
já ještě dnes po letech dvacíti
stále si to mučivě vyčítám....

"Ano," řekl Hamlet, neposlouchaje mne,
"ale krása ženy a tesknost muže!.....
Je možné, že to, co se v něm ve dne leklo,
má odvahu jít v noc....Ale i potom,
slepec, pomáhá si rukou pozlacenou ubíjením molů
nebo pravdivým šílenstvím....
Ale to už ho políbili:
kat, číšník s otráveným vínem
nebo sebevražda....
Zvykne si, kdo *přežil*....nebo zmoudří
a kousá Jidáše v koleno
a nedá ani grešličku na obecní máry....
Znáte ty mraky odsouzené na popravčího,
který jim oholí hlavu na krkavčím zámku - ?
Uvítají se po latinsku a potom prší....
A déšť to všechno smyje....
A zase slunce a zase člověk, který
na pivovarském koni holubem
loví skřivany a dotknutí nesvé ženy.
Chámovina od nóny do nešpora!....."

Okno si otevřelo vítr, který zpíval:
Vrší se mráčky, vrší,
vesmír je láká,
když však z nich potom prší,
prší jen na slimáka....

"Rád bych našel proud, který by zavařil
do svých vln první chalupu
vystavěnou z čajových cihel -
rád bych našel řeku,
která by po celém svém toku
byla bez města.....Ale je o vždycky strach
být sám, být sám, být prostě sám -
a tedy znovu ženská loď a muž,
který zažehuje svoje dvě světla
pod svým majákem!.....
A potom údivná pauza,
připomínaná po celou partituru,
je to současnost vytvářející souvislost,
souvislost vegetativní, a tedy tančivou,
ale už tak schvácenou, jaky by myšlenku pro pravdu
mohl předcházet cit pro lež -
a potom doteky malých hromů
(asi tak do dětské dlaně),
a doteky střemhlavé oblé a už chlupaté
jako podlaha holírny před zametením,
doteky nejisté vším tím, co hrozí zůstat -

a potom hrubost zapřená něhou a něžnost v násilí ---
ať tak či onak, je to vždycky naše krev,
čím zrudli ti, kteří nás odsoudili -
a je to sémě, jež počalo: zastíněno,
a je to plod zatrpklý jako pohozená pěst,
a je to těžkomyslnost
zatemňující stupeň se schodištěm tak rychle,
že dojde na propast,
zatímco někde čeká zhrzená harmonie
jako plačící ozvěna se šátkem mlhy v ruce,
v ruce, jež neví, zda pamet' těla nalezne místo,
na které zapomněl instinkt duše
v rozpacích, zda kterýkoli pokyn
neznačí pohružku: jim, *těm amatérům!!*

Láska!....Odvažuje se dřív, než žije,
a ničí vždy to, co ji živí....Obrácený sníh...
Ale sníh pod patou anděla abstrakce
netaje....A jakože osud není zvědavý na ideál,
je panování a je vláda....Ale láska
měla by být, čím bude....Ale právě jí
poznáváme, že jsme odsouzeni už teď....
I absurdno je absurdní....
Nemáme na vybranou....

Nevysvětlitelnost nějaké věty,
kterou jsme nechápali v její temnotě,
rozžírá se někdy do takového jiskření,
že nás oslepuje...Je to právě reálno,
které je metafyzické...Ale milenci
nemají rádi, když mezi hádankou
a možností uhádnutí
ostrovtip ulamuje jemně své hroty...Doslovní,
objímají a líbají se a netuší,
že i nebezpečí přechází ve zvyk a lhostejnost.
Vždyť by jinak musili umřít. Umřít možná
bez mistrovství hrůzy, ale docela jistě
za onoho bosého ticha, které k nám přistupuje
na květinové vybídnutí
a řekne prostě: dost!
To se pak jenom zahlédnem -
a aniž víme, zda jde o střídání či proměnu,
musíme i tomu střídání i t proměně popřát
i lhůtu podávané ruky i úklonu,
aby se zatím mohly rubášově přestrojit.....

Ale opravdivý milenec neuzavře příměří s podobiznou
a sotva ponese Asyřanům kohouta
z nezačatého ještě slova, nedomluveného pohoršení
a nevyřčené radosti....Každá představa

je lákavá....I představa sebevraždy....
Ať tedy trvá noc,
ve které zatvrzelá harmonie
opakuje svůj rytmus tak dlouho,
až jenom osud zpřetrhá to její ženské mžourání
mžiknutím ničivého démona!
Ať trvá noc, ve které vše je v nemilosti
krokm umění, které je už dávno zatraceno
zvědavostí pekel a lhostejností tohoto světa!
Ať trvá noc, i kdyby poslední kámen,
který zvývá staviteli majáků, měl zabít jeho syna!
Ať trvá noc, i kdyby při stavbě podzemní dráhy
měl zhasnout první svatojánský brouček!
Ať trvá noc, ve které koště létavice
už dávno vymetlo pád andělic
z vatikánských zahrad do zádušního lesa u Waterloo!
Srdce je tíha....Rozum je váha.....I v posmrtné nevinosti
jsme stále ještě zkoušeni...Ať tedy trvá noc!

A ona trvá...Jen jedno místo svítí:
taneční sál, mateční to jeskyně pekla a žárlivosti
s bodáním v panenství hudby, krutějším
než násilí panně....Kdyby anděl bojoval za nás,
řekl by stejně jako my: Tak ty jsi tady, Mášo,
a tančíš s jinými? Jak je to možné! Pojd'! -
Ale ona, protože za ni bojuje Eva,
odpovídá: Netančím, totiž.....bojím se slov....
a....vy.....vy jste šílený!
Snad! řekne on a začíná před ní couvat
křížovým úděsem malířského podstavce,
úděsem, že by měl nésti obraz právě této ženy....
Ó ano: *právě této!* A už přiskočí,
a věda, že i víno se někdy čistí metlou,
zpolíčkuje tu její podle těla tvář,
která teď vyzývavě přečnívá proti duši
a zapírá slíbené desátky z předních věcí....
Nebo ji přinutí spolykat oba snubní prsteny!
Nebo jí leccos připomíná zpětnou račí formou
a pak ji jenom poděsí svým nožem bez špičky,
ač dlouho boušeným na lodi bez přístavu.
Nebo.....ale už sotvakdy změníme původní tvar
bicyklu nebo revolveru.....
Nebo se ozve výstřel a on si řekne: zabil jsem se.....
Nebo se ozve výstřel a on si řekne: já jsem vrah!
Ó *vidět* lidský hlad, *vidět* jej aspoň jednou,
když *toto* řekne! Hlas, který dosud stále
buď želel, nebo obviňoval,
hlas, který laskal, lhal a chvěl se, ponižoval,
obtížný sobě nebo ukojený,
do kouta pohlaví v paláci Priamově

jako acetylenová lampa
svítící na jeden chlup Helenin,
hlas, který náhle cítí, že ani *toto není poznání!*

Zatím však v sále krev setřena je ubrusem,
jehož třasně se zmítají a dělají snad rozdíl
mezi dychtivostí a pýchou, hanbou a vinou
a žalářem a vězením pro pána z Inkognita....
Ten ovšem civí.....Zdá se: otupěl.....Však jeho stud
byl v bedrách matky už, pak dospěl
a teď mužsky-ženský hledí na mrtvou a šeptá:
"Léta jdou a taky prádlo stárne!" A jako v prázdném bytě,
odkud byl někdo narychlo vystěhován,
zůstane několik účtů - jak účet vezmou ho
a vyvedou....
Dett nennt sich Dichter und hat keene
heile Hose am Arsch.....

Vy jste to prožil? ptám se Hamleta.....
"Jen jednou!" řekl mi...." Láska je jenom jedna a je jenom jednou.
Láska je skutečně smrtelná!" A zmlkl.
Protože však vypadal jako herec nevyvolaný potleskem,
bylo mně ho líto, i táhl jsem ho
z tragédie do možnosti *vymluvit* se....
"Kdepak!" řekl. "Už nejede žádný vlak
pro love Labours Won...
a nechce se mi překračovat hranice vzpomínky
ve vysokých botách veršů.....Ale Marlowe,
Marlowe, ten o tom něco vědl...Všechno
je jenom jednou, jenom jednou!
Ale Marlowe, ten o tom něco věděl...a že
trocha hudby k tomu a budu dojatí....
Absurde! Ridicule! Dégoutant!"

Ale zatímco někde v dálce
blesk se vyblil do okna bouře,
Hamlet si dal říci a vypíjeje
čerň své ideje pokračoval:
"Bylo při konci masopustu. Něco
pro jednu z bláznivé mé rubriky....Byl jsem tenkrát
udeřen biskupskou holí z kazatelny
tak vědecky, že jsem cítil pohlavní rozdíly na lebce....
Jsem pro nadsázku, ale Hyperbolos byl také známý demagog:
šlo o zprznění nejkrásnější dívky ve Veroně.
Miloval jsem ji k věčnému nekonci
a teď, když jsem slyšle listovat v knize klevetářum,
jako by mne ohromila moje cudnost.....Můžete se smát....
Spařený ve studené vodě
čekal jsem lichým rytmem, až zamrzne řeka....
Zimnice-náhlice to uspíšila....

Šílený, s košilí na kabátě,
se záplatou na masitém a kostlivém
vyšel jsem tehdy k Julii....
Bylo zrovna o trhovách dnech,
však kde nic tu nic, a tak vrátný
se spokojil pytlím zázvoru a karetním stolkem....
Vpustil mě...Vchod byl jako třmen přidržený archanděli
sedajícímu na koně stavitelství.....
Srdce mi bušilo jako malba olejem na plech....
Vstoupil jsem.....Jak byla nádherná!
Jak stále na počátku své krásy ve mně!
Jak nebylo třeba se rozhodnout!....
Jak stesk byl svobodný!
Jak hádanka nenaléhala být uhádnuta!
Jak oko bez svědků se ještě chvělo,
aby to nikdo neviděl! Jak úžas
zdivočile a zázrakem se mírnil!
Jak říhavě se jevil celý svět
co pivovar, když já jsem víno pil!
Jak vůbec nedbal jsem, co uskutečnit
anebo vtělit!....Bez podnětu,
bez důvodu, bez důsledků, bez osudu
byla tu bytost v nedílné své plnosti.....
Žel, už jen spatřena: krása je ztrátou,
ledaže opakuje sebe tak dlouho,
až také láska ztrátou je.-

V tom okamžiku otevřeným oknem zaslechl jsem,
jak noční metař na hromádku kupí
pomerančové kůrky s krevelem.....
Nahoře hovno, vespod duše! napadlo mne.
Obojí je neviditelné.....
Pak jako jednotlivec, zapomenuv na množství metařů,
zeptal jsem se jí, zda smím hrát.
A šel jsem ke klavíru a hrál
Hamletiana....Asi dvacet minut
(*tamquam in meridie staret sol*)
jsem hrál, ale tak prchlivě,
jako bych vyškubával z not
ony kruté květinářské drátky,
jež zabraňují růžím v rozvíjení....
Vytkla mi to...Vadili jsem se....
Vadili jsme se zprvu se suchou nenávistí,
ale brzy tak, jako bychom měli na sobě
župany po celý propocný den....
zatímco kotálnice sinusové věty opouštěla hvězdu
a zlidšťujíc se začínala páchnout....
Pak jsem jí řekl, proč jsem přišel....
Vy jste to byl! vykřikla pod sebou,

a to tak, jako by měla v noci barvu
a pouštěla ji nyní do hlasu.....

Proč jsem jí neomaloval záda
pravíci plnou prstenů?
Proč jsem jí nezatančil obuškový
nebo alespoň metlový tanec?
Bývalo by možná stačilo, abych probodal
její peřiny a odešel
dveřmi lásky láskové...Pomyslím-li,
že Lope de Vega ucpával pušku
svými verši složenými na Elenu Osoriovou!....
Ale já pocítil náhle za svým hřbetem oblak,
může-li oblak být povaleným domem....
Zbylo-li ještě něco v zahradě,
pak levá ruka má to ucítila
jako hrst ženských vlasů:
zbylo-li ještě něco ve sklepě,
pak pravá moje dlaň, tak arcíčíšník,
sevřela láhev...Žel, bylo to její hrdlo....

Julie! - Když vrah se setká se vrahem, nezabijí se, pane!
Tak dívka touží a neví o tom, *protože* touží.....
Poprvé jsem ji spatřil v lese nedaleko Volterry.....
Bylo před Dušičkami a ona
lámala z keřů ty *nejmín* zbarvené větývky.
Má sestru nebo bratra? napadlo mne ihned,
tak byla krásná a tak jsem žárlil už....
Její tělo proti mé pŕlnoci žilo tak samo sebe,
že šílený z vášně, nemohl jsem žárlit z lásky.
Panenství! A já mezi padajícími už spadlý!
Velké stojaté zrcadlo vzduchu
vracelo etruským božstvům spánek srdce....
Já zakašlal, abych ji nepolekal.
Obrátila se a byla klidná.
Její radost byla ještě v anděli strážném
a její štěstí nebylo ještě v démonu.
A jako by její duše byla tělem duše.
Panna! Co Bůh si vymyslí, chce mítí procítěno!

Žádný sonet nemůže být cukrový,
i kdyby jej napsal Shakespeare.
Ale nejeden je jedovatý,
i když jej nesložil Góngora....
Mlčel jsem tedy, a také proto,
že i v přírodě stěny mají uši
a že se pak vymlouváme na smrt,
abychom mohli žít ještě špatněji.

Ostatní znáte....*Nebyla* mou milenkou....

To by dnes nedojídal zapomínání

můj *mozek*....A také *tam* už nebylo

žádné místo, natož prostor....

Vzpomněl jsem si tedy na svou *matku*

(byl jsem její dvanácté dítě), a byť i s osudem

v olověných botách, spěchal jsem k ní

v šatech po mrtvém Mozartovi....

Maminka! Ta stále na nástupišti loučení

a nakonec sama!....Nejmenšími dveřmi

vstoupí, když je nám zle,

k její oslavě by nestačila noc,

i kdyby hvězdy jednou rukou zvedly vůz,

do kterého by usedla, jen aby, spěchajíc

ke svému dítěti, dorazila dřív než její úzkost,

zatímco tma blázní,

kdesi osvětlené okno šilhá

blbě žlutým okem v síru buddhismu

a zlé předtuchy jako zamaštěné karty všudypřítomné vědmy

zdají se rozhodovat osud při mariacelské svíče....

Matka!....Ta její trpělivost, to její zas a zase,

které by mohlo oddalovat věčnost,

kdyby tou věčností už nebylo.....

Ty její tiché krůčky, když jsi stonal,

nebo když přinášela chléb a styděla se,

že ten boží dar má zase brousek! Šla vlastně životem

dobrovolně i postrkem bázně...

a nikdy nečekala, až si světlo v ní

narovná záda! A všechno dala,

i když její jméno nebudeš nikdy číst

v novinách vydávaných pro žebráky....

Ale to už vaříč primus (jako volátko

poštovního holuba) probublával

a potom vyprskl, jako kýchmene za ticha při pohřbu --

a uzdravující se ptal s opovržením, zda člověk

opravdu sestupuje do mraveniště světa jen proto,

aby v něm žebrol o vlastní kosti...

Ale ne, byla tu zase *maminka* a náhle řekla:

Vánoce!- i když to vlastně říkala po celý rok...

A když už přišel onen zázrak, stále se ještě omlouvala

říkajíc: Zrovna dneska se mi to nepovedlo,

polévka je hořká žlučí, ryby jsou cítit bahnem,

závin je kornatý, vždyť, hochu,

já už vlastně neumím vařit.....

A předešla tě, nalévajíc víno,

a tehdy poprvé sis všiml jejích rukou,

že zestárly, že jsou vrásčité a žilnaté,

ty ruce pokorné, ty ruce z řádu *minimů*,

ty ruce lehounké, jako by pokušení křídel bylo v nich,

ale ty ruce věrné všemuездеjšímu,
co jako polštář třeba natrásti
pod hlavou syna, i kdyby to byl vrah..."

Ano, řekl jsem, ale kde byly ty *vaše* ruce,
když jste v Tuileriích tlachal s Robespierrem,
zda také šibenice se má pokřtít
(a ona se pak křtila!) -
kde byly ty *vaše* ruce, ne-li tam,
kde se nosí mozek nad kloboukem,
kde byly ty *vaše* pyšné ruce, že nikdy
nemohlo dojít k vstavování koruny
na hlavu Poézie,
kde byly ty *vaše* ruce, že to nezůstalo
ani v rukopise, ba ani
v posmrtném vydání pro nezrozené-nečtoucí?

"Kif, šira, fasah, sibi,
diamba, daša, hajum, riamba, mori!"
Co jste to mumlal? zeptal jsem se.
"Ale to je jen několik názvů pro hašiš,"
řekl Hamlet a pokračoval:
"Kdysi jsem pravil kteréši: Přijďte, pohoupáme se,
mám matrace vycpané vlasy ostříhaných jeptišek
a bydlím v pátém patře...
Přijdu, řekla. Ale když se octla před mým domem,
nevěděla, jak vyběhnout po schodech.
Byla to nevěstka ze *stepi*....

Nevím, ale ironie neumírá z lásky k tragédii...
Tragický není Odysseus, ale Ajax: ne David, ale Saul:
ne Faust, ale Mefisto....A přede mnou,
přede mnou byl jen Alkibiadés, pilý Alkibiadés
v barvě šafránové, v barvě úzkosti...."

Začalo svítat. Hamlet řekl: "Úsvit-kurva!
Ale *časově* se mi zdá, že je příliš velká...."
Řekl jsem: To proto, že na ni myslíte!
Řekl: "Snad!"
Řekl jsem: Chcete-li
pustím vám stmívačky,
jenomže *do prostoru*,
a to ještě vámi nestřeženým pohybem....
Řekl: "Všechno, jenom ne člověka
v záblesku přírody! Ten už našel
svou scénu, a to mne nezajímá..."

Ale to se už rozednilo....Hamletovo pravé oko vystouplo,
když úsvit vhodil do jeho levého víčka
kopec na obzoru, kde pár balvanů
usilovalo o navrácení celého hradu....

"Nedávno," řekl Hamlet, "byl jsem s několika mladými
u stárnoucího Shakespeara v Elsinoru.....
Četl nám své verše....Kouřili jsme je,
pili je a chválili je, byli jsme upřímní,
vyznávali jsme mu lásku, toužili slyšet další,
a když pak s nami hovořil o knihách,
slavili jsme ho jako bibliotekáře samého Boha -
ale on se nikdy nedozvěděl, co jsme říkali,
když jsme potom vešli do ulic z casa del poeta trágico...

Ovšem, ani nevědomost neznamená štěstí...
Ale báseň je dar!"

(1949-1956, 1962)